

Sisekaitseakadeemia

Politseikolledž

Raido Aamer

PK090

POLITSEI TEENISTUSRELVADE KASUTAMISE ALUSED
EESTI VABARIIGI, SAKSAMAA LIITVABARIIGI JA VENEMAA
FÖDERATSIOONI NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:

Andres Kutser

Tallinn 2012

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Politseikolledž	Aprill 2012
Töö pealkiri: POLITSEI TEENISTUSRELVADE KASUTAMISE ALUSED EESTI VABARIIGI, SAKSAMAA LIITVABARIIGI JA VENEMAA FÖDERATSIOONI NÄITEL	
Töö autor: Raido Amer	allkiri:
<p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles inglisekeelse kokkuvõttega. Töö on kirjutatud 44 lehel, sisaldab mõistete loetelu ning 2 tabelit ja 3 joonist. Töö koostamisel on kasutatud 29 allikat, millest 6 on raamatud, 7 õigusaktid ning 16 muud allikad.</p> <p>Töö uurimisobjekt on Euroopa Liidus kehtivad teenistusrelvade kasutamist reguleerivad lepingud ja õigusaktid ning Eesti Vabariigi, Venemaa Föderatsiooni ja Saksamaa Liitvabariigi vastavasisulised seadused.</p> <p>Lõputöö eesmärk on juhtida tähelepanu Eesti Vabariigi teenistusrelvade kasutamist reguleerivate õigusaktide puudustele ning töötada välja ettepanekud õigusaktidesse täienduste sisseviimiseks.</p> <p>Püstitatud eesmärkide saavutamiseks uuriti politsei peamiseid ülesandeid ühiskonnas, ning EL-is väljatöötatud teenistusrelvade kasutamist reguleerivaid õigusakte. Võrreldi Eesti Vabariigi, Venemaa Föderatsiooni ja Saksamaa Liitvabariigi teenistusrelvade kasutamist reguleerivaid õigusakte. Intervjueeriti oma ala spetsialiste, kes tegelevad nii politsei teenistusrelvade praktilise, kui ka teoreetilise väljaõppega ja õppematerjalide koostamisega.</p> <p>Uurimistöö tulemusena jõudis autor seisukohale, et Euroopa Inimõiguste Konventsioon on loodud inimõiguste ja põhivabaduste kaitseks. Ülim hüve, mida seadused kaitsevad on inimelu. Venemaa Föderatsiooni ja ka Saksamaa Liitvabariigi seadused on väga detailsed ja</p>	

põhjalikud ning vastavad demokraatliku õigusriigi nõuetele. Eesti Vabariigi seadused on kaasaegsed ja demokraatlikud, kuid vajavad täiendamist, eriti RS ja PPVS. Teenistusrelvade kasutamine vajab täpsemat piiritlemist.

Teema on aktuaalne, kuna praktika ja meediakajastus näitavad, et teenistusrelvade, eriti tulirelvade kasutamine Eesti Vabariigis on kasvanud. Tulirelv teenistusrelvana on kõrgendatud ohu allikas ja nii oluline teema vajab pidevat analüüsimist ja jälgimist, et seadustest üles leida väiksemadki puudused. Vähe on uuritud, milliseid kohustusi ja nõudeid seavad töös käsitletud Eesti Vabariigi seadustele EL-is kehtivad teenistusrelvade kasutamist reguleerivad õigusaktid ja lepingud. Eestis kehtib alates 01.01.2010 politsei- ja piirivalveseadus, milles tuli kasutusele uus mõiste vahetu sund ja muutus ka teenistusrelvade kasutamise kord. PPVS-i pole varem seoses teenistusrelvade kasutamisega käsitletud.

Lõputöö rakendamisevõimalusteks on koolitusmaterjalide koostamine. Töö tulemusel saadav kasu on autori poolt välja töötatud ettepanekud seaduste täiendamiseks ning lõputöö tervikuna, mida saab kasutada õppematerjalina korrakaitsega tegelevate ametnike koolitamisel.

Võtmesõnad: teenistusrelvad, inimõigused, tulirelvad, relvaseadus, politsei- ja piirivalveseadus.

Keywords: service weapon, human rights, firearms, gun legislation, police law.

Säilitamise koht:

Kaitsmisele lubatud:

Juhendaja allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD	4
MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	6
SISSEJUHATUS	7
1. EUROOPA LIIDUS KEHTIVAD ÕIGUSAKTID JA LEPINGUD, MIS REGULEERIVAD TEENISTUSRELVADE KASUTAMIST.....	9
1.1. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon	9
1.2. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni asend Eesti õiguses	10
1.3. Eetiline õiguskaitse ja Euroopa liidu õiguskaitseametnike eetikakoodeks.....	11
1.4. Euroopa Liidu õiguskaitseametnike jõu- ja tulirelvade kasutamise aluspõhimõtted.	13
2. TEENISTUSRELVADE KASUTAMISE ALUSED.....	15
2.1. Eesti Vabariik	15
2.1.1. Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevad nõuded teenistusrelvade kasutamisele politseitöös.....	15
2.1.2. Politsei ja piirivalve seadusest tulenevad nõuded teenistusrelvade ja jõu kasutamisele	16
2.1.3. Teenistusrelva mõiste ja liigid Eesti Vabariigis	18
2.2. Venemaa Föderatsioon	22
2.2.1. Põhilised erisused Eesti Vabariigi relvaseadusest.....	25
2.2.2. Venemaa föderatsiooni politseiseadusest	26
2.3. Saksamaa Liitvabariik.....	29
2.3.1. Ideaalmudel Saksamaa näitel, millal võib tulirelvi inimese suhtes kasutada	30
2.3.2. Erinõuded tulirelva kasutamisele.....	31
3. UURIMISTÖÖ METOODIKA JA AUTORIPOLSED ETTEPANEKUD	33
3.1. Uurimismeetodid	33

3.2. Valim ja uuringu läbiviimine	33
3.3. Uurimistöö tulemused ja analüüs.....	34
3.4. Autoripoolsed ettepanekud:	35
KOKKUVÕTE.....	36
SUMMARY	38
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	39
TABELITE LOETELU	42
JOONISTE LOETELU	42
LISAD	43

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

BPUFF– Basic Principles on the Use of Force and Firearms (Jõu ja tulirelvade kasutamise alus-põhimõtted)

CCLEO – Code of Conduct for Law Enforcement Officials

ECHR – European Convention on Human Rights (EIK – Euroopa Inimõiguste Konventsioon)

EL – Euroopa Liit

EN – Euroopa Nõukogu

FSB – Föderaalne julgeoleku teenistus

ICCPR – International Covenant on Civil and Political Rights (Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt)

NATO – North Atlantic Treaty Organisation (Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon)

NSV Liit– Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit

PPVS – Politsei ja piirivalve seadus

RS - Relvaseadus

UDHR – The Universal Declaration of Human rights (Inimõiguste ülddeklaratsioon)

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

SISSEJUHATUS

Korraldusega tegelevatele ametnikele on antud volitused, mida võib kasutada seaduslike õiguskaitse-eesmärkide saavutamiseks. Nad võivad piirata inimeste liikumisvabadust, rikkuda kodu ja vara puutumatus, kasutada jõudu ja teenistusrelvi nende suhtes. Teenistusrelvade kasutamise juhtumid on küll suhteliselt harvad, kuid tekitatud tagajärjed võivad mõlemale poolele olla vägagi traagilised ja parandamatud, eriti tulirelvade kasutamise korral. Teenistusrelvi kasutades riivatakse inimeste põhiõiguseid, kahjustatakse inimese elu ja tervist. Harvemal juhul pannakse toime raskeim mõeldav riive, milleks on inimeselt elu võtmine. Teenistusrelvade kasutamise õiguslikke aluseid ja põhimõtteid uurides on olulised märksõnad just põhiõigused, inimõigused ning kutse-eesetika reeglid, sest teenistusrelvade kasutamine võib teatud juhtudel neid õiguseid ja reegleid riivata.

Eesti Vabariigis ja ka meie lähiriikides on toimunud mitmeid traagilisi konflikte, mille käigus on hukkunud ja vigastada saanud tsiviilisikuid ja korralduseametnikke. Olukorra lahendamiseks ja kurjategija kahjutuks tegemiseks on korraldusjad olnud sunnitud kasutama teenistusrelva ja võtnud kurjategijalt elu.

Seadus peab lubama teenistusrelva ja jõu kasutamist, sest teatud olukordades ei ole muud mõjutusvahendid võimalikud ega anna tulemust. Samas peab see keelama liigsel määral sekkumast inimeste põhiõigustesse. Probleeme tekitavate tagajärgede vältimiseks peab teenistusrelva seadusliku kasutamise regulatsioon olema selge ja järgitav. Seadus peab olema konkreetne, lihtsasti ja üheselt mõistetav igale korraldusega tegelevale ametnikule.

Käesolevas lõputöös käsitletakse Euroopa liidus kehtivad lepinguid, õigusakte ja üldtunnustatud eetikareegleid, mis annavad juhiseid korralduseametnikele jõu, erivahendite ja teenistusrelvade kasutamisel inimõiguste ja põhivabaduste kaitsmiseks. Käsitletakse ka Eesti Vabariigi, Venemaa Föderatsiooni ja Saksamaa Liitvabariigi teenistusrelvade kasutamist reguleerivad seadused. Autor valis lõputöösse võrdlemiseks Saksamaa Liitvabariigi kuna ta kuulub EL-i ja Eesti Vabariigi seadusandlus on Saksamaalt palju üle võtnud ja Saksa õigus on paljuski aluseks. Venemaa Föderatsiooni valis autor põhjusel, et Eesti on kuulunud selle riigi koosseisu.

Teema on aktuaalne, kuna praktika näitab, et teenistusrelvade kasutamine on kasvanud. Meedias on üha enam leidnud kajastust olukorrad, kus politsei on olnud sunnitud

teenistusrelva kasutama. Niivõrd oluline teema vajab pidevat analüüsimist ja jälgimist, et seadustest üles leida väiksemadki puudused. Vähe on uuritud, milliseid nõudeid ja kohustusi seavad Eestis kehtivatele seadustele Euroopa liidus kehtivad teenistusrelvade kasutamist reguleerivad õigusaktid. Eestis kehtib alates 01.01.2010 politsei- ja piirivalveseadus, milles tuli kasutusele uus mõiste vahetu sund ja muutus ka teenistusrelvade kasutamise kord. PPVS-i pole varem seoses teenistusrelvade kasutamisega käsitletud.

Töö autor püstitab järgmise uurimisküsimuse:

- Kas Venemaa Föderatsiooni ja Saksamaa Liitvabariigi käsitletud seadustes on midagi, millega saaks täiendada Eesti Vabariigi teenistusrelvade kasutamist reguleerivaid seadusi?

Lõputöö eesmärk on juhtida tähelepanu puudustele Eesti Vabariigi õigusaktides, mis reguleerivad teenistusrelvade kasutamist ja teha ettepanekuid käsitletud seaduste täiendamiseks.

Eesmärgi täitmiseks kasutatakse kombineeritud uurimismetodoloogiat ja püstitatakse järgmised töö ülesanded:

- selgitada välja, milliseid nõudeid ja soovitusi seavad Eesti Vabariigi seadustele Euroopa Liidus välja töötatud õigusaktid ja juhendid, mis on loodud korrakaitsega tegelevate ametkondade teenistusrelvade kasutamise reguleerimiseks;
- võrrelda teenistusrelvade kasutamise õiguslikke aluseid Eesti Vabariigis, Venemaa Föderatsioonis ja Saksamaa Liitvabariigis;
- intervjuuerida oma ala spetsialiste, saamaks infot Eesti Vabariigi seadustes olevate puuduste kohta ja saada ettepanekuid nende seaduste täiendamiseks;
- selgitada välja, milliseid täiendusi või muudatusi peab tegema antud töös käsitletud Eesti Vabariigi seadustes.

Töö tulemusel saadav kasu on autori poolt välja töötatud ettepanekud seaduste täiendamiseks ning lõputöö tervikuna, mida saab kasutada õppematerjalina politseinike koolitamisel ja uute õppematerjalide välja töötamisel.

1. EUROOPA LIIDUS KEHTIVAD ÕIGUSAKTID JA LEPINGUD, MIS REGULEERIVAD TEENISTUSRELVADE KASUTAMIST

1.1. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

ECHR on vanim rahvusvaheline inimõiguste kaitse alane leping, mis jõustus juba 3. septembril 1953. aastal. (Rover 2001: 92) Konventsioon sündis reaktsioonina II maailmasõja koledustele ja vajadusest arendada demokraatlike väärtusi ja kehtestada kontroll avaliku võimu üle. Selle konventsiooni järgi püüavad kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid tagada kõigile oma jurisdiktsiooni all olevatele isikutele nende inimõigused ja põhivabadused. (Maruste ja Sillaste 1999: 5–8)

ECHR-i aluspõhimõtte seisneb selles, et lepingut tuleb tõlgendada heas usus, lepingu mõisteid vaadelda kontekstis ja sisustada nende harilikus, tavapärasel tähenduses lepingu objekti ja eesmärgi valguses. Konventsiooni järgi on inimõigused traditsiooniliselt üksikisikute õigused riigi suhtes. Need on inimese ja avaliku võimu vahelisi suhteid käsitlev valdkond. (Maruste ja Sillaste 1999: 8)

Konventsiooni eesmärk on kaitsta igaühe inimõigusi ning hoida ja arendada demokraatlike ühiskonna ideaale ja väärtusi. Konventsiooni eesmärgi saavutamiseks peab õiguste kaitse olema sisuline ja tõhus. Konventsiooni kohaselt võib õiguste ja vabaduste piiramine toimuda üksnes seaduse alusel. Kuid seaduse olemasolu, mis lubaks inimõigusi rikkuda ei ole iseenesest veel ainumäärav ja rikkumist välistav tegur. Arvesse tuleb võtta näiteks selliseid kriteeriume, nagu **seaduslikkus**, **vajalikkus** ja sekkumise **proportsionaalsus** ehk **õiglase tasakaalu** olemasolu taotletava eesmärgi ja rakendatavate abinõude vahel.

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 1 kohustab austama inimõigusi. Artikkel 2 annab aga osalisriigile positiivse kohustuse kaitsta elu seadusega ja negatiivse kohustuse hoiduda elu võtmisest, välja arvatud erandjuhul. (Uibopuu 2000: 25)

Artikkel 2. Õigus elule (Harris, O'Boyle & Warbrick 2009: 37)

1. Igaühe õigust elule kaitstakse seadusega. Kellelki ei või tahtlikult võtta elu.
2. Elu võtmist ei käsitleta käesolevas artiklis rikkumisena, kui see tuleneb **absoluutsest vajadusest** kasutada jõudu:
  - 1) inimese kaitsmisel õigusvastase vägivalla eest;

- 2) seaduslikul vahistamisel või seaduslikult kinni peetud isiku põgenemise vältimiseks;
- 3) seaduslikel toimingutel rahutuste või mässu maha surumiseks.

Iga inimese õigus elule, vabadusele ja isiklikule turvalisusele on välja kuulutatud ka ülemaailmse inimõiguste deklaratsiooni (UDHR) 3. artiklis (The Universal Declaration of Human Rights 08.04.2012).

Neid õigusi on korratud kodaniku- ja poliitiliste õiguste deklaratsiooni (ICCPR) artikli 6 lõikes 1 ja artikli 9 lg 1.

ICCPR artikli 6 lõige 1 sätestab: „*Igal inimesel on võõrandamatu õigus elule. Seda õigust kaitseb seadus. Meelevaldselt ei tohi kelleltki elu võtta.*”. (International Covenant on Civil and Political Rights (a) 08.04.2012)

Ülaltoodule tuginedes on autor arvamisel, et EL-i õiguskaitseorganite kõige esmasem prioriteet on kaitsta kõikide isikute õigust elule, üritades selleks hoiduda elu tahtlikust võtmisest. On tähtis, et õiguskaitseametnikud oleksid ise tundlikud isikuõiguste ja vabaduste suhtes ning ka teadlikud oma võimest kaitsta või rikkuda inimõigusi ja vabadusi. Õiguskaitse on riigi tegevuse üks nähtavamaid osi ja tihti peale võetakse üksikute õiguskaitseametnike tegusid märgina kogu õiguskaitseorgani käitumisest. Just sellepärast võibki teatavatel õiguskaitsemeetmetel, (näiteks jõu ülemäärane kasutamine, teenistusrelvade kasutamine, korruptsioon, piinamine) olla laastav mõju terve organisatsiooni mainele.

Lääne prefekt Priit Suve on samal arvamisel ja on öelnud Politsei- ja Piirivalveameti ajakirjas Radar (Suve 18.03.2012): ” Politsei peab järgima inimõigusi, kuna politsei käitumine peegeldab riigi demokraatia taset kõige rohkem, tehes seda nähtavalt 24 tundi ööpäevas. See, kuidas politsei suhtleb, kuidas rakendab sundi jne, on iga riigi demokraatia lakmuspaberiks. Politsei ei tohi muuta inimeste käitumist ainult sunni või hirmuga, vaid peab muutma inimese mõtlemist selgitamise ja suhtlemise kaudu. Demokraatia ei nõua ainult politseitegevuse põhinemist seaduslikkusel; see nõuab, et politsei kaitseks demokraatlike alusväärtusi. See nõuab seaduse sisu kaitsmist. Ei tohi kedagi diskrimineerida ja peab olema n-õ klassiülene. Üldiste inimõiguste järgimine või inimlikkus laiemalt on see politsei iseloomujoon, mis igapäevakäitumises kõige enam silma paistab. Ka inimõigusi on võimalik tagada erinevalt- kas hambad risti ja irooniliselt või naeratades ja iseenesestmõistetavalt. Just politseipoolne inimliku käitumise viis peegeldab sageli riigi demokraatia taset kõige täpsemalt.”.

1.2. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni asend Eesti õiguses

Eesti Vabariik ühines Euroopa Nõukoguga ja kirjutas alla Euroopa inimõiguste konventsioonile 14. mail 1993. Riigikogu ratifitseeris selle 13. märtsil 1996. aastal ning ratifitseerimine muutus Eestile rahvusvaheliselt siduvaks 16. aprillist 1996. aastast. (Maruste ja Sillaste 1999: 12)

Konventsiooni kui rahvusvahelise lepingu staatuse Eesti siseriiklikus õiguses määratleb Eesti Vabariigi põhiseadus. Põhiseaduse § 123 lg 1 sätestab, et Eesti vabariik ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus põhiseadusega. See põhiseaduse säte osundab sellele, et põhiseadus on Eesti ülim seadus ning välislepingud, sh siis ka EIK, on allutatud põhiseaduslikkuse kontrollile.

Põhiseaduse § 123 lg 2 sätestab, et kui Eesti seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega, kohaldatakse välislepingu sätteid. See norm osundab selgelt välislepingu prioriteetsusele tavalise õigusakti suhtes. Seega asub konventsioon Eesti õigusaktide hierarhias põhiseaduse ja tavalise seaduse vahepeal, vastuolu puhul viimas(t)ega on neist ülem.

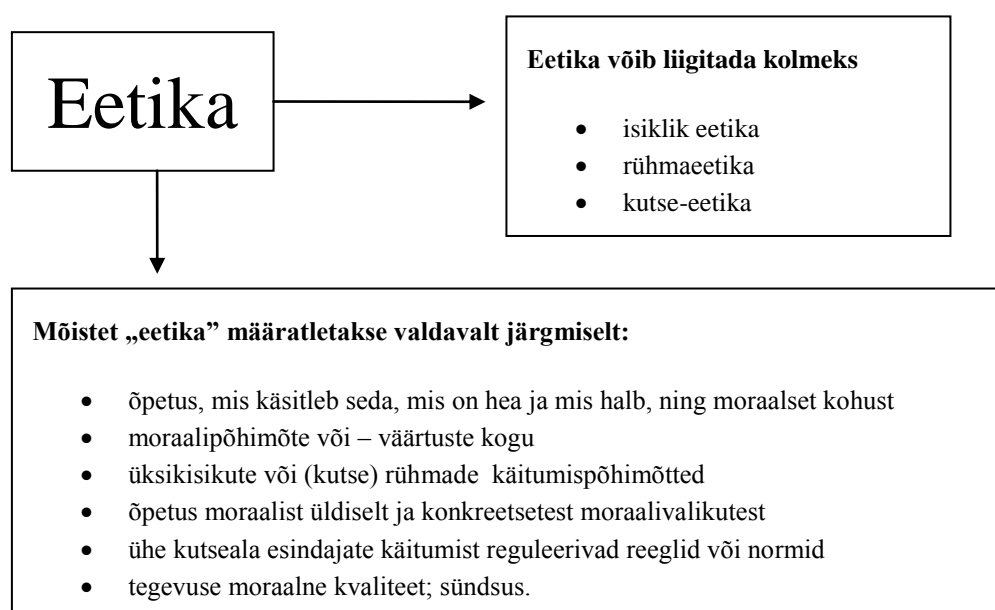
Kuna riigikogu ratifitseeris konventsiooni sellekohase seaduse vastuvõtmisega, inkorporeeriti konventsioon Eesti õigusesse ning sellest sai Eesti õiguse osa. Eesti õigus on Eestis kohaldamiseks. Konventsiooni tekst on selge ja konkreetne ning seda peavad oma õigusotsustes otse kohaldada kõik Eesti kohtud ja ametiasutused. Nad on kohustatud seda tegema, sest konventsioon käsitab õigusi ja vabadusi ning põhiseaduse § 14 kohaselt on õiguste ja vabaduste tagamine seadusliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. Seega tuleneb konventsiooni kohaldamise kohustus nii välislepingust endast kui ka põhiseadusest. (Maruste ja Sillaste 1999: 13)

1.3. Eetiline õiguskaitse ja Euroopa liidu õiguskaitseametnike eetikakoodeks

Teenistuskohustusi täites peavad ametnikud käituma ise seaduslikult, korrektselt ja vastavalt kehtivatele eetika standarditele. Seadus on see, mis annab ametnikule õiguskaitseülesannete tõhusaks täitmiseks vajalikud ametivolitused ning seaduste range järgimine ja neist kinnipidamine on hea korrakaitse aluseks. Korrakaitseametnikud peavad mõistma ja austama

rahvusvahelise inimõiguste ja eetika standardite olulisi põhimõtteid ja reegleid ning neid oma töös rakendama, kuna need puudutavad otseselt korrakaitse praktikat.

Õiguskaitseasutuste tõhus ja korrektne tegevus sõltub iga nende ametniku töö kvaliteedist ja võimest. Samas ka ametnike isiklikest väärtushinnangutest ja suhtumisest oma töösse. Seaduslik käitumine, eetiline käitumine, kutse-eetika väljakujunemine ja selle järgimine omakorda aitab kaasa elanike teeniva ja kaitsva organisatsiooni kujunemisele, samas tõstab ametnike usaldust ja austust elanike silmis.

Joonis 1 - Eetika liigitamine ja mõiste määratlemine

Professionaalsed käitumiskoodeksid ehk eetika koodeksid on loodud selleks, et kutsuda esile soovitud hoiakud ja vastukaja grupilt, millisele need on suunatud. Tegutsemisjuhendites täidavad nad taolist rolli, et tuletavad grupi liikmetele meelde mida neilt oodatakse. Nad omandavad ühise sõnavara keeruliste juhtumite arutamiseks, omandavad samad väärtushinnangud ja neid õpetatakse kuidas hakkama saada vaenuliku mõjutamisega. (Crawshaw, Devlin, Williamson 1998: 49–51)

Üheks selliseks dokumendiks on EL-i Õiguskaitseametnike eetika koodeks (Code of Conduct for Law Enforcement Officials- CCLEO). See koodeks annab ametnikele juhiseid kuidas teha oma tööd eetiliselt, seaduslikult. CCLO koosneb kaheksast artiklist, millest autor peab

vajalikuks peatuda kolmel esimesel, kuna need on otseselt seotud inimõiguste kaitsmisega ja kaudselt ka teenistusrelvade kasutamise.

Artikkel 1 sätestab: „*Õiguskaitseametnikud täidavad alati neile seadusega pandud kohust...*”. Selle artikli kommentaaris esitatud mõiste „õiguskaitseametnikud” määratlus hõlmab kõiki, nii valitud kui ka määratud õigusametnikke, kellele on antud politsei volitused.

Artikkel 2 nõuab, et õiguskaitseametnikud austaksid ja kaitseksid oma kohuse täitmisel inimväärikust ning hoiaksid ja kaitseksid kõikide inimeste inimõigusi.

Artikkel 3 näeb jõu kasutamise õiguskaitseametnike poolt ette üksnes olukordades, kus seda on rangelt vaja, ning üksnes määral, mis seda on vaja nende kohuse täitmiseks.

Jõu all mõeldakse selles punktis füüsilise jõu, erivahendite, kui ka teenistusrelvade kasutamist. (Rover 2001: 152)

Terve õiguskaitseametnike tegevusjuhendi leiab lisast 1.

1.4. Euroopa Liidu õiguskaitseametnike jõu- ja tulirelvade kasutamise aluspõhimõtted

Jõu ja tulirelvade aluspõhimõtted (BPUFF) võeti vastu ÜRO 8. kuritegevuse tõkestamise ja kurjategijate kohtlemise kongressil Kuubas 27.augustil 1990. aastal (Rover 2001: 266).

Järgnevalt on välja toodud põhilised sätted, millele peaksid vastama siseriiklikud seadused, mis reguleerivad jõu ja tulirelva kui teenistusrelva kasutamist. Nendele nõuetele peaksid vastama õiguskaitsealaste ülesannetega tegelevatele ametkondade seadused, meil näiteks PPVS.

1. Riik ja täitevvõim peavad kehtestama reeglid ja korra, mille alusel on reguleeritud politseiametnike õigus isikute suhtes jõudu ja tulirelva kasutada, ning tagama nende järgimise. Selliste reeglite ja korra väljatöötamisel peab riik ja täitevvõim arvestama jõu ja tulirelva kasutamise seotud eetilisi aspekte.

2. Riik ja täitevvõim peaksid välja arendama võimalikult laia meetmete ringi ning valiku, varustama politseiametnikud mitmekesise relvastuse ja laskemoonaga, mis võimaldaks kasutada ülesande täitmisele kohaseid vahendeid.

3. Politseiõigusega ametnikud peavad teenistuskohustuste täitmisel enne jõu ja tulirelva kasutuselevõttu niipalju kui võimalik kasutama mittevägivaldseid vahendeid. Jõudu või erivahendit võib kasutada vaid juhul, kui teiste vahendite rakendamine ei anna tulemust või arvatavasti ei annaks kasutamisel tulemust.

4. Kui jõu või tulirelva kasutamine on vältimatu, peavad politseiõigustega isikud:

- 1) olema selle kasutamisel tagasihoidlikud, tegutsema proportsionaalselt ründeohule ning täitma legitiimseid eesmärke;
- 2) piirduma võimalikult vähese kahju ja vigastuste põhjustamisega ning austama ja hoidma inimelu;
- 3) kindlustama, et igale vigastatud või kannatada saanud isikule tagataks esimesel võimalusel abi ja arstiabi.

5. Politseiõigustega isikud ei või inimese vastu kasutada tulirelva, välja arvatud enesekaitseks või teise isiku kaitseks vahetu eluohtliku ründe eest või vahetu raske kehavigastuse tekitamise eest, ära hoidmaks eriti rasket inimeste elu ohustava kuriteo toimepanemist, kinni võtmaks endast sellist ohtu kujutavat ja ametivõimudele vastuhakkavat isikut või sellise isiku põgenemise vältimiseks ja ainult siis, kui neid eesmärke pole võimalik leebemate vahenditega saavutada. Kindlalt tappev lask on lubatud ainult siis, kui see on inimelu kaitseks absoluutselt vältimatu.

6. Punktis 5 nimetatud juhtudel peavad politseiõigustega isikud end tutvustama, tulirelva kasutamise kavatsusest arusaadavalt teavitama ja jätma piisavalt aega hoiatuse järgimiseks, väljaarvatud juhul, kui selline tegutsemine asetaks politseiõigustega isiku ülemäärasesse ohtu või ohustaks teiste isikute elu või tervist või oleks antud olukorras kasutu või sobimatu.

2. TEENISTUSRELVADE KASUTAMISE ALUSED

2.1. Eesti Vabariik

Politsei tugineb oma töös peamiselt politsei-ja piirivalveseadusele (PPVS). Praegune kehtiv politsei-ja piirivalveseadus võeti vastu 06.05.2009 mis jõustus 01.10.2010, osaliselt 01.01.2012. (Politsei- ja piirivalveseadus 06.05.2009).

Esmakordselt võeti politseiseadus (PS) kasutusele 20.09.1990 (Politseiseadus 08.04.2012) ja sellest ajast saadik on seadust korduvalt muudetud, kuna selle sõnastus vananes, oli kohati liiga segane ning liiga üldsõnaline et vastata põhiseadusest tulenevatele nõuetele. Seaduses puudusid kriteeriumid, mille alusel politseinikud saaksid konkreetsel juhul põhiõiguste piiramise vajalikkuse ja proportsionaalsuse üle otsustada, samuti puudusid selgelt määratud alus- ehk volitusnorm.

Puudusid volituse kasutamise seoses kõige olulisemad põhimõtted: **seaduslikkuse, vajalikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtted.**

2.1.1. Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevad nõuded teenistusrelvade kasutamisele politseitöös

Eesti Vabariigi Põhiseaduse (PS) § 3 esimese lause kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes Põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Põhiseaduse järgi on riigi ülesandeks tagada ühiskonnas kord ja turvalisus, et vähendada isikute elu, tervist ja vara ähvardavaid ohte. Põhiseadus § 14 paneb seadusandlikule, täidesaatvale ja kohtuvõimule ning kohalikele omavalitsustele kohustuse tagada õigusi ja vabadusi. Avaliku korra ja turvalisuse tagamine on korrakaitseorganite ülesanne. Politsei on üldine korrakaitseorgan. (Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992)

Politsei peab oma tegevuses lähtuma seaduslikkuse põhimõttest. Seadusliku aluse põhimõtte kohaselt tohib avalik haldus tegutseda vaid siis, kui ta on selleks seadusega volitatud. See põhimõtte tuleneb PS § 3, mille kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes PS ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Paragrahv 3 teine lause lisab, et rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa. Kui isik seaduses sätestatud kohustust vabatahtlikult ei täida, on riigil õigus tagada kohustuse sunniviisiline täitmine.

Kui vaadata PS § 3 lg 1 esimest lauset, siis peab politseil avaliku korra kaitsel põhiõigustesse sekkumiseks olema seadusest tulenev alus, sekkumine ise peab aga olema proportsionaalne ehk mõõdupärane. See põhimõte on Eesti põhiseaduses kajastatud § 11, mille kohaselt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Paragrahv 3 teine lause lisab, et rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

PS näeb enam või vähem konkreetselt ette nõuded, millele peaks vastama õiguslik baas riigi sisemise rahu tagamisel. Põhiõiguste kaitse vajadusest, demokraatia ja õigusriigi printsiipidest tuleneb kõige üldisemalt nõue, et politsei tegevus põhiõigustesse sekkumisel, teenistusrelvi kasutades peab olema seaduslik, läbipaistev ja kontrollitav. (Jaanimägi 2004)

2.1.2. Politsei ja piirivalve seadusest tulenevad nõuded teenistusrelvade ja jõu kasutamisele

Järgnevalt kasutab autor politsei-ja piirivalve seadust, haldusmenetluse seadust (Haldusmenetluse seadus 06.06.2001) ja praeguseks hetkeks kehtetut politseiseadust (Politseiseadus 20.09.1990).

Töö autor on seisukohal, et tänapäeva seadus on muudetud küll modernsemaks aga selles ei ole lihtsust, mis võimaldaks seadusest hästi aru saada ja selles on endiselt puuduseid. PPVS on liialt napsõnaline ja selles seaduses endas ei ole välja toodud kolme vajalikku põhimõtet: **seaduslikkust, vajalikkust, proportsionaalsust.**

Kui vaadata PPVS-i läbi HMS-i, siis selgub, et need kolm vajalikku nõuet on siiski täidetud.

Üks olulisemaid muudatusi, mis vanas seaduses tehti ja muutis seaduse modernsemaks ja sarnasemaks praegusele kehtivale seadusele oli nn pronksipakett mis oli ajendatud 2007.a aprilli rahutustest. Politseiseadusesse tuli kasutusele uus mõiste **sund**. Sund Politseiseaduse § 14 järgi oli füüsilise isiku, looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga, erivahendiga või relvaga. Sunni kasutamisel tuli hoiduda füüsilise isiku, looma või asja kahjustamisest suuremal määral, kui see on konkreetsel juhul vältimatu.

Praegusel ajal on teenistusrelva kasutamine viidud **vahetu sunni** mõiste alla aga definitsioon on samaks jäänud, nagu politseiseaduseski. Vahetut sunni võib kohaldada juhul, kui isikule kehtiva haldusaktiga ohu tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks pandud kohustuse

täitmise tagamine muu haldussunnivahendiga ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik. Vahetut sundi on lubatud kohaldada ilma eelneva kohustava haldusaktita, kui haldusakti andmine ei ole juhtumi asjaoludest tulenevalt võimalik. **Relva** kasutamine ilma eelneva kohustava haldusaktita on lubatud ainult juhul, kui haldusakti andmine pole võimalik vahetu kõrgendatud ohu tõrjumise või korrarikkumise kõrvaldamise kiire vajaduse tõttu.”

Eesti Vabariigis kehtivatest seadustest mõistele relv definitsiooni ei leidnud. Lähtuvalt sellest tekkib autoril küsimus, millist **relva** selle all mõeldakse? Kas ehk PPVS-ist tulenevaid teenistusrelvi, relvaseadusest tulenevaid relvi või koguni tsiviilkäibes kasutatavaid relvi. Sellest tulenevalt võiks ju siis vahetut sundi rakendades kasutada ükskõik millist **relva**.

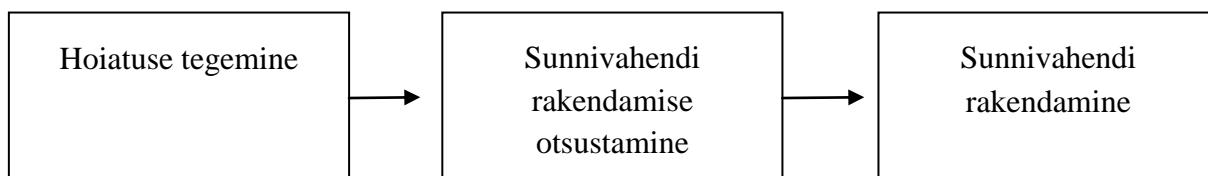
PPVS § 323 kohaselt võib politsei kasutada kõrgendatud ohu tõrjumiseks tulirelva, kui ohu tõrjumine muu vahetu sunni vahendiga ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik, ning arvestusega, et tulirelva kasutamisel tehakse kõik võimalik, et sellega ei seataks ohtu muud kaalukat hüvet. See tähendab seda, et politseiametnik võib kasutada isiku suhtes tulirelva ainult tema ründamis-, vastupanu- või põgenemisvõimetuks muutmiseks juhul, kui seda eesmärki ei ole võimalik saavutada muu vahetu sunni vahendiga ning kui see on ühtlasi vajalik, et:

- 1) tõrjuda vahetu oht elule või kehalisele puutumatusetele;
- 2) tõkestada vahetult eesseisva või juba asetleidva vägivaldse esimese astme kuriteo toimepanemist või sellise kuriteo toimepanemist, mille eest võib karistusena mõista eluaegse vangistuse või;
- 3) pidada kinni kahtlustatav, süüdistatav või süüdimõistetud või takistada tema põgenemist, kui temalt võib seaduse alusel võtta vabaduse või temalt on seaduse alusel võetud vabadus seoses esimese astme vägivaldse kuriteo toimepanemisega või kuriteo toimepanemisega, mille eest võib talle karistusena mõista eluaegse vangistuse.”.

Autor on arvamusel, et kui vaadata PPVS-i **vahetut sundi** läbi HMS § 54 , mis ütleb, et haldusakt on õiguspärane, kui ta on antud pädeva haldusorgani poolt andmise hetkel kehtiva õiguse alusel ja sellega kooskõlas, proportsionaalne, kaalutusvigadeta. Lähtudes sellest on autor arvamusel, et praegune kehtiv PPVS-i vahetu sunni kehtestamise nõuded vastavad eelpool nimetatud kolmele olulisele punktile, millele viitavad nii Euroopa inimõiguste deklaratsioon, eetikakoodeks kui ka EL-i jõu ja tulirelva kasutamise põhiprintsiibid.

Samas ei ole autori arvates PPVS-is seda konkreetsust ja lihtsust, mis annaks ametnikule täpsemad ja konkreetsed suunised julgemaks ja seaduspäraseks tegutsemiseks. Seaduses endas puuduvad HMS § 54 välja toodud kriteeriumid: **seaduslikkus**, **vajalikkus**, **proportsionaalsus**. Need kolm olulist punkti peaksid olema välja toodud ka PPVS-is.

Eeltoodust tulenevalt on haldusakti rakendamise etapid järgmised:

Joonis 2 - Haldusakti rakendamise etapid

Vahetu sunni rakendamisel politsei-ja piirivalveseaduse järgi on teatavad erinevused võrreldes HMS haldusaktiga. Põhiõigustesse sekkumise raskusastme tõttu on ametnike kaalutusvabadust oluliselt piiratud. Vahetu sunni rakendamise menetluskorda on võrreldes tavalise haldussunniga lihtsustatud, kuid selle arvel on kitsendatud relva kasutaja kaalutusõigust. Vahetu sunni iseloomu tõttu ei ole võimalik kohaldada kirjalikku menetlust. Nagu kõigi sunnivahendite puhul, nii ka vahetu sunni puhul tohib kasutada ainult seadusega ette nähtud sunnivahendeid ehk seaduses **täpselt defineeritud** erivahendeid ja **relvi**. Mõiste relv jääb autori jaoks segaseks ja ei ole täpselt defineeritud. Vahetu sunni abinõudest valitakse leebeim, millega on võimalik eesmärk saavutada. Samuti peab valitud vahendit rakendama võimalikult säästvalt. Rõhutatud on veelkord seda aspekti, et tulirelv on sunnivahendite hierarhia viimane vahend.

2.1.3. Teenistusrelva mõiste ja liigid Eesti Vabariigis

Antud alapeatükis tugineb töö autor Relvaseadusele ja analüüsib selle sätteid, mis on seotud teenistusrelvade temaatikaga. (Relvaseadus 13.06.2001).

Nagu varasemalt mainitud ei leidnud töö autor mõistele relv EV kehtivatest seadustest tähendust ja lähtub edaspidi pigem mõistest teenistusrelv.

Mõiste „teenistusrelv“ juriidilise definitsiooni annab EV Relvaseaduse §3 lg 2:

„Teenistusrelv – relv, mis on seadusega ette nähtud avaliku võimu teostavatele valitsusasutustele, kohaliku omavalitsuse organitele ja asutustele ning kohtutele teenistusülesannete täitmise tagamiseks ning sisekaitsele rakenduskõrgkoolile õppetöök ja vastava teenistusülesande täitmiseks.

Politsei ja piirivalve seadus teenistusrelva mõistet ei defineeri, annab ainult loetelu.

Kolmandaks normatiivaktiks, mis käsitleb teenistusrelva mõistet ja liike on siseministri määrus *„Teenistusrelvade liigid ning teenistusrelvade, nende laskemoona ja tulirelvade osade käitlemise ja üleandmise kord“*, mis on kehtestatud relvaseaduse § 3 lg 4 alusel. Taas piirduakse teenistusrelvade liikide loeteluga. (Teenistusrelvade liigid ning teenistusrelvade, nende laskemoona ja tulirelvade osade käitlemise ja üleandmise kord 22.03.2002).

Niisiis jääb aluseks „teenistusrelva“ kui mõiste avamiseks relvaseaduses antud formuleering. Laiendame mõistet läbi eelmainitud 2. seaduse ja 1. määruse teenistusrelvade loetelu.

PPVS-i § 28 alusel on viis liiki teenistusrelvi: tulirelv, gaasirelv, pneumorelv, külmrelv ja elektrišokirelv.

RS-e §3 lg 4 delegeerib teenistusrelvade liikide nimekirja siseministrile, kes oma määruuses *„Teenistusrelvade liigid...“* annab 4 nimetust: tulirelv, gaasirelv, külmrelv ja pneumorelv.

Mõlemad normatiivaktid on kehtivad ja autor lähtub edaspidises politsei ja piirivalve seaduses sätestatust ja on seisukohal, et üks nimetatud seadustest tuleb vastuolu tõttu muuta.

Täpsustame „teenistusrelva“ mõistet nende liikide abil vastavalt relvaseaduses antud definitsioonidele ja loeteludele (RS §-d 11, 12, 13, 14 ja 15).

1. **Tulirelv** – relv, mis on ette nähtud objekti tabamiseks või kahjustamiseks lendkehaga, mille suunatud väljalaskmiseks kasutatakse püssirohtu.

Tulirelvade liigid:

- 1) pikkuse ja relvaraua pikkuse järgi: püss, püstol, revolver;
  - 2) kasutatava padrundi järgi: kesktulepadruniga ja ääretulepadruniga tulirelv;
  - 3) relvaraua õõne järgi: sileraudne, vintraudne ja kombineeritud tulirelv.
2. **Gaasirelv** – relv, mis on ettenähtud elava objekti lühiajaliseks kahjustamiseks ärritava toimega gaasiga.

Gaasirelvade liigid: gaasipihusti, gaasipüstol ja gaasirevolver.

3. **Pneumorelv** – relv, milles lendkeha saab suunatud liikumise suruõhu või muu surugaasi energiast.

Pneumorelvade liigid: pneumopüss, pneumopüstol ja pneumorevolver.

4. **Külmrelv** – relv, mis on ette nähtud objekti kahjustamiseks lihasjõu abil vahetus kontaktis kahjustatava objektiga.

Külmrelvade liigid: löögirelv, torkerelv, torke-lõikerelv ja torke raierelv

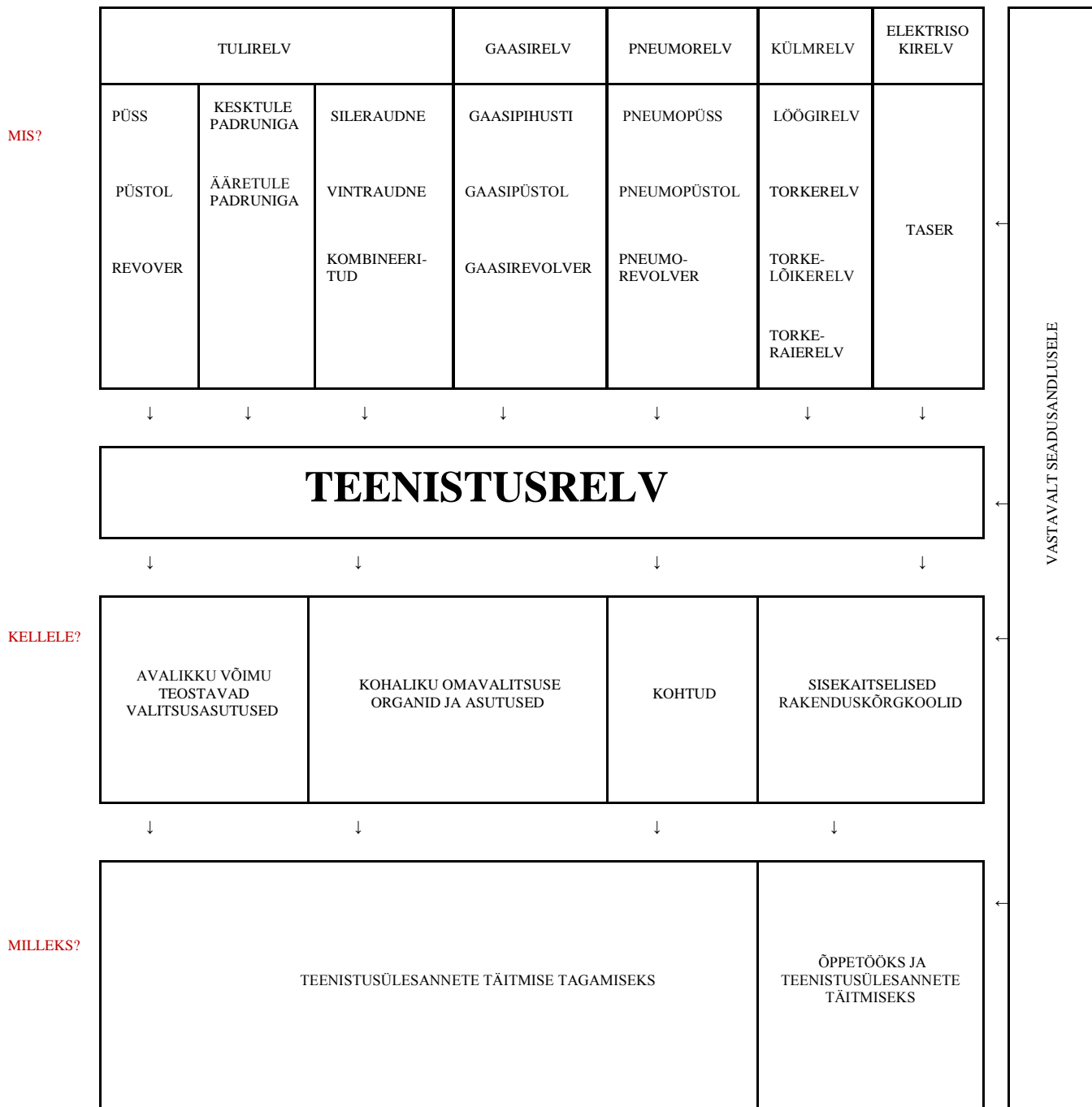
5. **Elektrišokirelv** – relv, mille toime põhineb elektrienergia kasutamisel.

Lisaks eeltoodule on politsei ja piirivalve ametis kehtestatud „Politsei teenistusrelvade, nende osade ja laskemoona käitlemise kord”. Nimetatud korraga täpsustatakse politsei teenistusrelvade, nende osade ja laskemoona käitlemist tulenevalt siseministri 22. märtsi 2002 määrust nr 53 „*Teenistusrelvade liigid ning teenistusrelvade, nende laskemoona ja tulirelva osade käitlemise ja üleandmise kord*”. Selle korra järgi kasutatakse järgmisi mõisteid järgmises tähenduses.

Tabel 1 - Teenistusrelvadega seotud mõisted

Teenistusrelv	teenistusülesannete täitmiseks kasutatav tulirelv
Relvastus	teenistusrelv, selle osad ja laskemoon
Tugirelv	teenistusülesannete täitmiseks kasutatav tulirelv, mille tulejõud on suurem teenistuspüstoli tulejõust ning millest tulistamiseks kasutatakse üldjuhul õlatuge (kaba)
Relva kandmine	relva endaga kaasaskandmine väljaspool hoiukohta.
Relva kasutamine	on vahetu ja eesmärgipärane tegevus objekti tabamiseks või kahjustamiseks relvaga.

Kogu ülaltoodut arvestades formuleerin teenistusrelva ja selle kasutamisejuhud skemaatiliselt.

Joonis 3 - Teenistusrelvad – Mis? Kellele? Milleks?

2.2. Venemaa Föderatsioon

Käesolevas alajaotuses käsitletakse teenistusrelva aspekte Venemaa Föderatsiooni – kahest seadusest lähtuvalt: Федеральный закон Российской Федерации от 7 февраля 2011 г. N 3-ФЗ "О полиции" (seadus „Politseist”) ja Федеральный закон от 13 декабря 1996 г. N 150-ФЗ "Оборужии" („Relvaseadus”).

Sissejuhatavalt tuleb mainida, et Venemaa Föderatsiooni seadused on oluliselt mahukamad ja detailsemad, mis ühelt poolt võimaldab seadusest tulenevaid ülesande püstitusi lihtsalt ja konkreetselt õigusmõistmises lahendada. Teiselt poolt aga tekib olukord kus seadus on liialt ülereguleeritud. Nimetatud seadused on oma ülesehituselt ja mõttelt vastavuses demokraatlikule ühiskonnakorrale omasele seadusandlusele ja vastavalt eespool käsitletud EL-i õigusaktidele ja lepingutele. Paraku nende rakendumine on sõltuvuses valitseva kildkonna poolt juurutatud „suveräänse demokraatia“ ja „võimuvvertikaali“ toimimisest. „Suveräänne demokraatia“ Venemaal on üks järjekordne näide, kuidas Putin-Medvedevi duo asetab oma riigi eriõiguslikele alustele, mis paraku ei vasta demokraatlikele väärtushinnangutele. „Võimuvvertikaali“ kasutamine on omane diktatuursetele või pooldiktatuursetele riikidele ja Venemaale on see olnud omane läbi kogu nende ajaloo alates absoluutsest tsaarivõimust kuni Kommunistliku Partei proletariaadi diktatuurini. Tüüpnäiteks on hilisest ajaloost tuntud „telefoniõigus“. Venemaale on olnud, on ja ka ilmselt lähitulevikus on omane arusaam, et „hea tsaari“ otsus ja piisav altkäemaks on õigusmõistmises seadusandlikust normatiivaktist alati ülemad.

Autor osundab Argo Ideoni artiklis „Valitud luuramised ja alttõmbamised“ (Ideon 2012) viidatud Howard Lucas`e raamatule „Deception“: „See on süsteem, kus õiguskorda rakendatakse valikuliselt ja hammasrattad ei keerle nii, nagu lääne inimesed harjunud ja oma õiguse nõudmine võib halvemal juhul kaasa tuua hoopis repressioonid. FSB on riik riigis, seadus iseendast.“. Lucas leiab, et hoolimata meetodite suhtelisest leebusest (s.t. ei ole enam KGB-list politseiriiki ja massimõrvu ei praktiseerita), on jõuametkondadel tänapäeval isegi vabamad käed tegutsemiseks.

Värskeimaks näiteks kõigele eelmainitule leiab töö autor kinnituse 27.03.2012 Postimehe artiklist „Vene politsei jõhkrutseb“ (Veermäe 2012). Juba artikli annotatsioon tekitab

euroopaliku õiguspraktikast lähtuvale inimesele õõva: „Venemaa. Vahistatud venelase julm vägistamine ja surm tõid Kaasanis kaasa politseivägivalla teiste ohvrite kaebuste laviini“. „Sel nädalal edastas Kaasani inimõiguste keskuse direktor Igor Šolohhov prokuröridele 17 kaebust politsei väidetavate jõhkrutsemisjuhtumite kohta. Viis vägivallaohvrit olid vahi all viibides ka surnud. Siiski lisas ka Šolohhov, et piirkond pole selles suhtes Venemaal erandlik. „Tatarstan pole teistest regioonidest põrmugi parem või hullem, „ ütles Šolohhov. Ta süüdistas praeguse olukorra tekkimises politseinike palga- ja lisatasude süsteemi, mis on sõltuvuses registreeritud ja lahendatud kuritegude arvust, mis meetodil nad aga ülestunnistused kätte saavad, seda ei küsi keegi. „Nad saavad nii oma preemiad, edutamised ja muud hüvitised kätte ning väldivad samal ajal karistusi, mis kaasneksid töö halvasti tegemisega,“ sõnas Šolohhov. „Et häid tulemusi saada, kasutavad nad piinamist,“ lisas ta. Politsei ohvriks võib sattuda aga pea igaüks: „Ühiskondlik positsioon või haridustase erilist mõju just ei avalda.“.

Autor esitas need kaks näidet – ühe väljapoolt Venemaad ja teise siseriikliku kajastuse – eesmärgiga, et väita: Venemaa Föderatsioonis kehtivad seadused ja tegelik õigustoime praktika ei ole vastavuses. Sellest tulenevalt on ka vastuolu Venemaa „teenistusrelva“ seadusandlikus mõistes ja teenistusrelvade erinevate liikide rakendamise praktikas. Eelmainitust tulenevalt saame käsitleda teenistusrelva temaatikat ainult ideaaljuhul, s.t. kui ka tegelikult järgitakse Venemaa Föderatsiooni seadusi „Politseist“ ja „Relvaseadus“.

Teenistusrelva mõiste

Teenistusrelva mõiste ja temaatikat käsitleb Venemaa Föderatsiooni „Relvaseadus“, mis reguleerib muuhulgas ka teenistusrelvade , nende osade ja padrunite, käibe ja kasutamise õigussuhteid. Selle seaduse järgi võib teenistusrelvi kasutada järgmistel juhtudel:

- 1) kodanike elu ja tervise ning vara kaitseks;
- 2) ühiskonna turvalisuse kaitseks;
- 3) looduse ja loodusressursside kaitseks;
- 4) rahvusvahelises võitluses kuritegevusega.

“Relvaseaduse” § 1 käsitleb mõisteid. Esitan teenistusrelva temaatikaga seotud:

Tabel 2 - Venemaa teenistusrelvade temaatikaga seotud mõisted

Relv	seadeldis ja vahendid, mis on valmistatud eesmärgiga elusa või teise sihtmärgi tabamiseks, signaalide andmiseks.
Tulirelv	relv, mis on määratud sihtmärgi mehhaaniliseks tabamiseks distantisilt ja mis saab suunatud energia püssirohu kasutamisest või muust laengust. Tulirelva põhilised osad on raud, lukk, trummel, raam, laengukamber.
Külmrelv	relv, mis on määratud sihtmärgi tabamiseks lihasjõu abil otseses kontaktis.
Viske-, heiterelv	relv, mis on määratud sihtmärgi tabamiseks distantisilt ja saab oma suunatud liikumise lihasjõult või mehhaaniliselt seadeldiselt.
Pneumaatiline relv	relv, mis on määratud laenguga/vahendiga sihtmärgi tabamiseks distantisilt ja mis saab oma suunatud energia kokkusurutud või kokkusurutavalt gaasilt selle vabanemise teel.
Gaasirelv	relv, mis on määratud elusa sihtmärgi ajutiseks takistamiseks pisargaasi või ärritust tekitavate vahendite kasutamise teel.
Laskemoon	relvastuse või viskerelva vahendid, mis on määratud sihtmärgi tabamiseks ja koosnevad plahvatavatest, visatavatest, pürotehnilistest või väljapaiskuvatest laengutest või nende koosmõjust.

Relvaseaduse § 2 liigitab relvad vastavalt nende kasutamise eesmärgile, neid kasutavatele subjektidele, ja samuti vastavalt nende parameetritele ja iseloomule:

- tsiviilkäiberelvad
- teenistusrelvad
- sõjalised laske- ja külmrelvad

Relvaseadus § 4 kohaselt on teenistusrelvadeks relvad, mis on määratud kasutamiseks riigiorganite ametiisikute ja juriidiliste isikute töötajate poolt, kellele on Venemaa Föderatsiooni seadusandlusega antud teenistusrelva kandmise, hoidmise ja kasutamise õigus enesekaitse eesmärgiga või neile föderaalsete seadustega ülesandeks pandud kohustuste täitmiseks tagamaks kodanike elu ja tervise ning vara, looduse- ja loodusressursside, väärtuslike ja ohtlike saadetiste (koormate) ja erikorrespondentsi kaitse. Nad peavad olema kodumaist päritolu ja nendega ei tohi olla võimalik tulistada valangutega ning nende padrunipideme (trumli) mahtuvus ei tohi ületada 10 ühikut. Asutused ja organisatsioonid, millele on antud Venemaa Föderatsiooni seadusandlusega ülesanded, mis on seotud teenistusrelva kasutamise ja rakendamisega, on juriidilised isikud, kes omavad põhikirjalisi eriõiguseid..

2.2.1. Põhilised erisused Eesti Vabariigi relvaseadusest

1. Erinevus teenistusrelva õigust omavate institutsioonide osas. Kui Eesti Vabariigis võivad omada ja kasutada teenistusrelva peamiselt avalikku võimu teostavad struktuurid, siis Venemaa Föderatsioonis võivad teenistusrelva omada ja kasutada ka eriõiguslikud juriidilised isikud.
2. Teenistusrelva kasutamise regulatsioonis Venemaa Föderatsioonis esitatakse lisaks teenistusülesannete täitmiseks antud kohustustele eraldi veel kohustused tagada kodanike elu, tervis ja vara ning lisatakse veel nõue looduse- ja loodusressursside , väärtuslike ja ohtlike saadetiste (koormate) ja erikorrespondentsi kaitse kohta. Töö autor eeldab, et selliste ülesannete seadusesse sissekirjutamisel on Venemaal põhjendatud vajadus.
3. Teenistusrelva protektsionism. Suurriiklike ambitsioonide tagamiseks on vajalik kodumaise relvatööstuse olemasolu ja toimimine. Töö autor on arvamisel, et ilmselt seetõttu on Venemaa seaduslooja kehtestanud teenistusrelvade kodumaise päritolu nõude.
4. Teenistusrelvade erisuse nõue sõjalistest analoogidest nii tüüpide kui ka laskemoona kaliibri osas ja tsiviilkäibe analoogsetest relvadest kuulijälje ja padrunikesta osas on võimalik suurte struktuuride puhul nagu seda kahtlemata Venemaa Föderatsioon riigina on.
5. Viimaseks, aga mitte kõige vähetahtsamaks erinevuseks on, et teenistusrelva all Venemaa Föderatsioonis mõistetakse üheselt ainult teenistuslikku tulirelva.

2.2.2. Venemaa föderatsiooni politseiseadusest

Федеральный закон Российской Федерации от 7 февраля 2011 г. N 3-ФЗ "О полиции"

Вступает в силу 1 марта 2011 г. Принят Государственной Думой 28 января 2011 года.

Venemaa Föderatsiooni föderaalseadus. Riigiduuma poolt vastuvõetud 01.03.2011 jõustus 01.03.2011.

Politseiseadus §1 loetleb politsei ülesanded:

1. Politsei ülesandeks on Venemaa Föderatsiooni kodanike, välisriikide kodanike ja kodakondsuseta isikute elu, tervise, õiguste ja vabaduste kaitse, kuritegevusega võitlemine, ühiskondliku korra ja omandi kaitsmine ja ühiskondliku julgeoleku tagamine.
2. Politsei tuleb viivitamatult appi igähele, kes vajab temapoolset kaitset kuritegelike ja teiste seadusvastaste rünnete puhul.
3. Politsei oma volituste piires osutab igasugust abi riigivõimu föderaalsetele organitele, Venemaa Föderatsiooni riigivõimu subjektide organitele, kohalike omavalitsuste organitele ja teistele munitsipaalorganitele, ühiskondlikele organisatsioonidele ning samuti kõigile organisatsioonidele sõltumata nende omandivormist, eelmainitud organite ja organisatsioonide ametiisikutele nende õiguste kaitsel.

§2 kohaselt on politsei tegevuse põhisuunad:

- inimeste, ühiskonna ja riigi ebaseaduslike rünnete vastane kaitse;
- kuritegevuse ja administratiivsete õigusrikkumiste ennetamine ja tõkestamine;
- kuritegude väljaselgitamine ja avastamine, kriminaalasjade uurimine.

§ 3 kohaselt annab politsei õigusliku aluse Venemaa Föderatsiooni konstitutsioon, üldtunnustatud rahvusvahelise õiguse printsiibid ja normid, Venemaa Föderatsiooni rahvusvahelised lepingud, konstitutsioonilised föderaalsed seadused, käesolev föderaalne seadus, teised föderaalsed seadused, Venemaa Föderatsiooni Presidendi õiguslikud normatiivaktid, Venemaa Föderatsiooni valitsuse õiguslikud normatiivaktid, aga samuti ka föderaalne täitevvõimu organid, millele on pandud siseasju puudutava riikliku poliitika ja normatiiv-õigusliku väljatöötamise ja elluviimise funktsioonid, õiguslikud normatiivaktid.

§ 5 kohustab austama ja tagama iga inimese inimõiguseid.

§ 6 kohaselt peab politsei oma tegevuses rangelt jälgima vastavust seadusele.

§ 18 Füüsilise jõu, erivahendite ja tulirelvade kasutamise õiguslik alus:

1. Politseitöötaja omab õigust kasutada füüsilist jõudu, erivahendeid ja tulirelva isiklikult või grupi koosseisus sellistel juhtudel ja korral, mis on kehtestatud föderaalsete konstitutsiooniliste seadustega, käesoleva seadusega ja teiste föderaalsete seadustega.
2. Politsei varustusse kuuluvate erivahendite, tulirelvade ja nende padrunite ning laskemoona nimekiri kehtestatakse Venemaa Föderatsiooni Valitsuse poolt. Politsei varustusse on keelatud võtta erivahendeid ja tulirelvi koos nende laskemoonaga, mis võivad tekitada üliraskeid kehavigastusi ja on üleliigse riski allikateks.
3. Vältimatu kaitse, äärmise vajaduse korral või kuriteo sooritanud isiku kinnipidamisel, politseitöötaja vajalike erivahendite või tulirelva puudumisel omab õigust kasutada ükskõik milliseid käepäraseid vahendeid, aga samuti käesoleva seadusega kehtestatud alustel ja korrale vastavalt. Sama kehtib ka teenistusrelvadest erinevate relvade kasutamise puhul.
4. Politseitöötaja peab läbima eriväljaõppe ja samuti perioodiliselt teostatava kontrolli, millega määratakse tema vastavus olukordadele, kus on vaja rakendada füüsilist jõudu, erivahendeid ja tulirelvi.
5. Politseitöötaja poolt füüsilise jõu, erivahendite ja tulirelva kasutamisel volituste ületamisel toob kaasa vastutuse vastavalt Venemaa Föderatsiooni seadusandlusele.

§ 19 Füüsilise jõu, erivahendite ja tulirelvade kasutamise kord:

1. Politseitöötaja enne füüsilise jõu, erivahendite ja tulirelva kasutamist peab teavitama isikuid, kelle vastu ta kavatses kasutada füüsilist jõudu, erivahendeid või tulirelva, et ta on politseitöötaja, teavitama oma kavatsustest ja jätma neile võimaluse ja aja politseitöötaja seaduslike korralduste täitmiseks.
2. Politseitöötaja omab õigust mitte hoiatada oma kavatsusest rakendada füüsilist jõudu, erivahendeid või tulirelva, kui viivitus võib tekitada vahetut ohtu kodaniku või politseitöötaja elule või tervisele või võib kaasa tuua teisi raskeid tagajärgi.
3. Politseitöötaja füüsilise jõu, erivahendite või tulirelva kasutamisel peab lähtuma kujunenud olukorrast, isikute tegevuse iseloomust ja ohtlikkuse tasemest, kelle vastu rakendatakse füüsilist jõudu, erivahendeid või tulirelva, samuti võimaliku vastupanu

määrast ja iseloomust. Selle juures peab politseitöötaja püüdma minimiseerida igasuguse kahju tekkimise võimalust.

4. Politseitöötaja peab osutama kodanikule, kes on saanud kehavigastusi füüsilise jõu, erivahendite või tulirelva kasutamise tagajärjel esmaabi ja samuti meditsiinilise abi saamise võimaluse võimalikult lühikese aja jooksul.
5. Füüsilise jõu, erivahendite või tulirelva kasutamise tagajärjel kodanikule kehavigastuste tekitamisest politseitöötaja poolt tuleb teavitada kannatanu sugulasi ja lähedasi võimalikult lühikese aja jooksul, aga mitte hiljem kui 24h jooksul.
6. Kodaniku haavamisest või tema surma saabumisest füüsilise jõu, erivahendite või tulirelva kasutamise tulemusel tuleb teavitada prokuröri 24h jooksul.

§ 23 Tulirelvade kasutamine:

1. Politseitöötaja isiklikult või grupi koosseisus võib kasutada tulirelvi järgmistel juhtudel:
  - 1) teise isiku või enda kaitseks, kui sooritatav rünne on vägivaldne ja ohtlik elule või tervisele;
  - 2) tulirelva, politsei transpordivahendi, politsei kasutuses oleva eri- või sõjalise tehnika hõivamise takistamiseks;
  - 3) pantvangide vabastamisel;
  - 4) isikute kinnipidamisel, kes on tabatud hetkel, kui nad sooritavad tegusid, millel on elu, tervise ja omandi vastu suunatud raske või eriti raske kuriteo tunnused ja isikud, kes püüavad põgeneda ja seda juhul kui teiste vahenditega isikut kinni pidada ei ole võimalik;
  - 5) relvastatud vastupanu osutavate isikute kinnipidamisel, samuti isikute kinnipidamisel, kes keelduvad seadusliku nõude täitmisest loovutada nende käes olevad relvad, lahingumoon, lõhkevahendid ja –seadeldised, mürgised ja radioaktiivsed ained;
  - 6) grupiviisilise või relvastatud ründe puhul, mis sooritatakse hoonete, ruumide, ehitiste ja teiste objektide vastu mis kuuluvad riiklikele või munitsipaalorganitele, ühiskondlikele organisatsioonidele, ettevõtetele või eraisikutele;
  - 7) kinnipidamiskohtadest vahialuste ja kuriteo sooritamise kahtlustatavate põgenemise takistamisel, samuti konvoi valve alt põgenemisel isikute vastu, kes on kinnipeetud kuriteo sooritamise kahtlustusega, isikute vastu, kellele on kehtestatud liikumise keeld ja ta on võetud vahi alla, isikute vastu, keda on karistatud vabaduse kaotusega ja samuti ka nende vägivaldse vabastamise tõkestamiseks.

2. Relvastatud vastupanu ja relvastatud ründe all, mis on näidatud punktides 5 ja 6 käesolevas paragrahvis, mõistetakse vastupanu ja rünnet, mida sooritatakse ükskõik millise relvaliigi, relvale konstruktsiooniliselt sarnase vahendi või esemete, asjade ja mehhanismide abil, millega võib tekitada olulist kahju tervisele või põhjustada surma.
3. Politseitöötaja võib tulirelva kasutada veel järgmistel juhtudel:
  - 1) transpordivahendi peatamisel selle vigastamisega, kui juht on vaatamata korduvatele peatumismärguannetele ei reageeri ja püüab põgeneda põhjustades sellega ohtu kodanike elule ja tervisele;
  - 2) looma, mis võib kahjustada kodanike või politseitöötaja elu või tervist kahjutuks tegemiseks;
  - 3) lukusüsteemide, nende elementide ja konstruktsioonide purustamiseks, mis takistavad elu- ja teistesse ruumidesse sissepääsemist;
  - 4) hoiatuslasu sooritamisel, häiresignaali andmisel ja abi kutsumiseks – lask sooritatakse õhku või mõnes teises ohutus suunas.
4. Politseitöötaja omab õigust kasutada teenistuslikku piiratud laskeulatusega tulirelva kõikidel juhtudel käesoleva paragrahvis 1 ja 3 osas toodud juhtudel.
5. Tulirelva on keelatud kasutada naiste, ilmsete invaliidustunnustega isikute, alaealiste, kui nende vanus on ilmne ja teada politseitöötajate vastu väljaarvatud eelmainitud isikute poolt relvastatud vastupanu osutamisel või relvastatud või grupiviisilise ründe sooritamisel, millega ohustatakse kodanike või politseitöötaja elu ja tervist.
6. Politseitöötaja ei tohi kasutada tulirelva massikogunemistel juhul, kui tulirelva kasutamisel võivad kannatada saada juhuslikud inimesed.

2.3. Saksamaa Liitvabariik

Järgnevalt tuginen J. Kiviste magistritööle teemal „Tulirelva kasutamine Eesti politseis” (Kiviste 2008).

Saksamaal on 16 erinevat liiduvabariiki ja nad käsitlevad teenistusrelvi erinevalt. Mõnel liidumaal on teleskoopnui ja veekahur teenistusrelvade nimekirjas. Mõni nimetab nad erivahendiks. Erivahendite kasutamise reeglid on sarnased tulirelvade kasutamisega ja seetõttu peatub autor tulirelvadel, kui kõige enam inimese põhiõiguseid riivata võiv teenistusrelv. Ka Saksamaa seadustes on tulirelva kasutamine reguleeritud kui sunni vahend.

Burkhard von Urff on uurinud politsei tulirelva kasutamise regulatsiooni Suurbritannias, Iirimaa ja Saksamaal ning jõudnud järeldusele, et politsei tulirelva kasutamisel isiku vastu saab olla viis alust:

- tõrjumaks vahetut ohtu elule või tervisele;
- hoidmaks ära vahetult eesseisva kuriteo toimepanemist;
- peatamiseks kahtlustatavat, kui ta püüab kinnipidamise või isikutuvastamise vältimiseks põgeneda;
- vältimaks kahtlustatavana kinnipeetud või kohtu loal vahi all oleva isiku põgenemist;
- hoidmaks ära ametlikult vahi all oleva isiku vägivaldset vabastamist.

Väljatoodud skeemid aitavad politseinikul kindlasti piiratud aja jooksul ja stressirohkes olukorras, mis relva kasutamisel peaaegu alati kaasneb, langetada adekvaatset otsust, kas ja kuidas tulirelva kasutada.

2.3.1. Ideaalmodell Saksamaa näitel, millal võib tulirelvi inimese suhtes kasutada

1. Tulirelva tohib üksikisiku suhtes kasutada vaid:

- (1) tõrjumaks vahetut ohtu elule või tervisele;
- (2) ära hoidmaks vahetult eesseisvat või toimepandavat õigusvastast tegu, mis asjaolusid arvestades on:
  - a) kuritegu või
  - b) väärtegu, mille toimepanemisel kasutati või mille toimepanijal on kaasas tulirelv või lõhkeaine;
- (3) kinnipidamise või isikutuvastamise vältimiseks põgeneva isiku peatamiseks, kui:
  - a) ta tabatakse õigusrikkumise toimepanemisel, mis asjaolusid arvestades on kuritegu või väärtegu, mille toimepanemisel kasutati või toimepanijal oli kaasas tulirelv või lõhkeaine;
  - b) teda on alust kahtlustada kuriteo toimepanemises;
  - c) teda on alust kahtlustada väärteo toimepanemises ja asjaolud viitavad, et ta võib kasutada tulirelva või lõhkeainet;
- (4) ära hoidmaks põgenemist või kinni pidamiseks põgenevat isikut:
  - a) kes kannab vabaduskaotuslikku kriminaalkaristust või vabaduskaotuslikku karistust väärteos, mille käigus kasutati või oli kaasas tulirelv või lõhkeaine;
  - b) kes kannab turvalisuse tagamiseks rakendatud vangistust (Sicherungsverfahren);

- c) keda on alust kahtlustada kuriteo toimepanemises;
  - d) kelle suhtes on seoses kuriteo toimepanemisega välja antud kohtu vahistamismäärus või kohtu vahistamismäärus seoses väärteo toimepanemisega, mille käigus kasutati või oli kaasas tulirelv või lõhkeaine;
  - e) põhjendatud väärteo toimepanemise kahtluse korral, kui on alust arvata, et isik kasutas selle toimepanemisel või omab enda juures tulirelva või lõhkeainet;
- (5) Isiku suhtes, kes püüab vägivalllaga vabastada kinnipeetut või isikut, kelle suhtes on määratud:
- a) turvalisuse tagamiseks vangistust,
  - b) psühhiaatriline sundravi või
  - c) võõrutuskinnipidamine.
2. Tulirelvi tohib rahvakogunemisel inimeste suhtes kasutada ainult siis, kui rahvamassis või rahvamassi poolt vägivalllategusid toime pannakse või vahetult toime panema hakatakse ja sunnivahendid üksikisiku vastu ei anna tulemust või arvatavasti ei annaks tulemust.
3. Karistus- ja tsiviilõiguslikud hädakaitse ja hädaseisundi nõuded kehtivad erisusteta.

2.3.2. Erinõuded tulirelva kasutamisele

1. Tulirelvi võib kasutada vaid juhul, kui teiste vahetu sunni vahendite kasutamine ei ole andnud tulemust või arvatavasti ei anna tulemust. Inimeste suhtes on lubatud tulirelvi kasutada vaid juhul, kui eesmärki pole võimalik saavutada asja suhtes tulirelva kasutades.
2. Tulirelva kasutamise eesmärk võib olla ainult ründe- või põgenemisvõimetuks muutmise. Kavatsatud tappev lask on ainult siis lubatud, kui see on ainus võimalus tõrjumaks vahetut ohtu elule või raske kehavigastuse tekitamisele.
3. Tulirelva kasutamine on keelatud, kui politseiametnik saab aru et, suure tõenäosusega võivad vigastada saada kõrvalised isikud. See ei kehti juhul, kui tulirelva kasutamine on ainus võimalus ära hoida vahetut ohtu elule.
4. Tulirelva ei või kasutada isikute suhtes, kes välimust arvestades on lapsealised. See ei kehti juhul, kui tulirelva kasutamine on ainus võimalus ära hoida vahetut ohtu elule.

Tulirelva kasutamisele eelnev hoiatus

1. Tulirelva kasutamisest peab hoiatama. Tulirelvi võib vaid siis eelneva hoiatuseta kasutada, kui see on vajalik tõrjumaks vahetut ohtu elule või tervisele.
2. Hoiatuseks loetakse ka hoiatuslasu sooritamist. Rahvakogunemise suhtes relva kasutades peab hoiatust kordama.

Relvade kasutamisel on rõhutatud vajalikkusele. Relva kasutamine peab olema vajalik eesmärgi saavutamisele jõudmisel. Selleks tuleb valida leebeim kasutatav vahend ja sellega kaasneb ka väikseima kahju tekitamise kohustus. Seaduses on välja toodud ka mõõdupärasuse nõue.

Mõõdupärasuse põhimõtte nõuab ründe vastavust ärahoitavale ohule, ehk tekitatud kahju oleks väiksem ärahoitud kahjust. Seaduses on mõeldud ka selle peale millal ei tohi kasutada tulirelva. Tulirelva kasutamine on keelatud, kui politseiametnik saab aru et, suure tõenäosusega võivad vigastada saada kõrvalised isikud. See ei kehti juhul, kui tulirelva kasutamine on ainus võimalus ära hoida vahetut ohtu elule.

Sobiv on tulirelva kasutamine, kui sellega on võimalik saavutada politseiline eesmärk. **Vajalik**, kui see on leebeim kasutatav vahend ja tekitatakse väiksem võimalik kahju.

Mõõdupärasuse põhimõtte nõuab omakorda ründe vastavust ärahoitavale ohule, ehk tekitatud kahju peab olema väiksem ärahoitud kahjust.

Eeltoodule tuginedes võib väita, et Saksamaa tulirelva kasutamise regulatsioon on kõige täiuslikum, milles on arvestatud nii ECHR-i, ICCPR, BPUFF ja CCLEO nõuetega. Selline näeb välja ideaalmudel, milline peaks olema ka meie PPVS.

3. UURIMISTÖÖ METOODIKA JA AUTORIPPOOLSED ETTEPANEKUD

3.1. Uurimismeetodid

Uurimismeetodina kasutas töö autor kombineeritud uurimismetoodikat – uuris politsei peamiseid ülesandeid ühiskonnas, ning EL-is väljatöötatud teenistusrelvade kasutamist reguleerivaid õigusakte. Võrreldi Eesti Vabariigi, Venemaa Föderatsiooni ja Saksamaa Liitvabariigi teenistusrelvade kasutamist reguleerivaid õigusakte. Intervjueeriti oma ala spetsialiste, kes tegelevad nii politsei teenistusrelvade praktilise, kui ka teoreetilise väljaõppega ja õppematerjalide koostamisega. Intervjuu eesmärk oli saada eksperthinnang, kas PPVS-is esineb puuduseid ja saada ka ettepanekuid võimalike puuduste likvideerimiseks või siis seaduse täiendamiseks.

3.2. Valim ja uuringu läbiviimine

Intervjuu viidi läbi viie politseinikuga, kelle ülesandeks on teenistusrelvade alase väljaõppe läbiviimine, korraldamine ja antud valdkonna analüüsimine. Intervjuu koosnes 9 küsimusest ja viidi läbi vestlusena viisil, kus töö autor esitas küsimuse ja tegi märkmeid intervjueeritava vastuste kohta. Intervjuud viidi läbi põhiliselt Korrakaitse Politseiosakonna ruumides aadressil Kase 61 ajavahemikul 09.04.2012–02.05.2012. Ühe vastaja puhul ka Sisekaitseakadeemia Politsei- ja Piirivalvekolledži ruumides Murastes. Vestlused salvestati diktofoniga. Vestlused kestsid ajaliselt 45–50 minutit. Küsimustik on leitav lisas 2.

Küsitletute hulgas on Sisekaitseakadeemia Politsei- ja Piirivalvekolledži korrakaitse õppetooli assistent Enn Kooskora, Politsei- ja Piirivalveameti korrakaitsepolitseiosakonna operatiivbüroo politsei turvaktika talituse juht Jaak Kiviste, Politsei- ja Piirivalveameti korrakaitsepolitseiosakonna operatiivbüroo politsei turvaktika talituse eriettevalmistuse juhtivinstruktor Ants Kalev, Politsei- ja Piirivalveameti korrakaitsepolitseiosakonna operatiivbüroo kiirreageerimistalituse instruktor-koolitaja Kalver Kade ning Politsei- ja Piirivalveameti korrakaitsepolitseiosakonna operatiivbüroo kiirreageerimistalituse instruktor-koolitaja Arvo Ivanov. Staaž politseiteenistuses on kõigil üle 10 aasta.

3.3. Uurimistöö tulemused ja analüüs

Küsimustikust selgus, et kõik viis ametnikku on kursis PPVS-i teenistusrelvade kasutamist reguleerivate sätetega. Spetsiaalse koolituse PPVS-i kohta on saanud kaks ametnikku: E. Kooskora ja J. Kiviste. Kolm ametnikku on osalenud nende kahe ametniku poolt läbi viidud koolitusel või siis talituse infopäeval.

Intervjueeritavad töid seadustest välja järgmised segadust tekitavad ja täpsustamist vajavad punktid ja ettepanekud:

- 1) Tulirelva kasutamine esimese astme kuriteo toime pannud kurjategija peatamisel.
- 2) Saatkondades tegutsemisel pole öeldud, kas tohib tulirelvi kasutada või mitte.
- 3) Keskmisele ametnikule liialt juriidiline ja keeruline tekst.
- 4) Seaduse mõistmiseks tuleb ka HMS-i jälgida. Kõik võiks kirjas olla ühes seaduses.
- 5) Teenistusrelvade defineerimine.
- 6) Tulirelva kirjeldus ja defineerimine vajaks täpsustamist.
- 7) Milliseid külm- ja tulirelvi tohib kasutada. Siseministri määrus ütleb, et kõiki relva liike tohib kasutada aga täpsem kirjeldus on olemata.
- 8) Gaasi ja külmrelva regulatsioon vajab täpsustamist
- 9) Puudub hoiatuslasu definitsioon.
- 10) Mis hetkest algab tulirelva kasutamine.

Positiivsed küljed:

- 1) Seaduses on öeldud, et teenistusrelva võib kasutada mitte ei pea kasutama.
- 2) Ametnik saab otsustada, kas rünnak on piisavalt ohtlik (vahetu ohu olemasolu) ja teenistusrelva kasutamine on konkreetses olukorras proportsionaalne.
- 3) Teenistusrelvi tuleb kasutada võimalikult minimaalselt.
- 4) Tulirelva kasutamise hoiatamisest võib loobuda juhul, kui see pole asjaoludest tulenevalt võimalik.
- 5) Tulirelva kasutamine on laienenud.

Ametnike arvates on PPVS-is piisavalt täpselt välja toodud need kriteeriumid, mis annavad ametnikele õiguse kasutada sundi ja teenistusrelvi. Juriidiliselt, kui ametnik suudab ära põhjendada, miks ta kasutas teenistusrelva, siis ta on õiguslikult kaitstud. Kui ametnik kasutab teenistusrelva seaduse alusel ja see kasutamine on antud olukorras vajalik ning

proportsionaalne, siis ei teki ametnikul probleeme. Kui aga kohtupraktikast selgub, et teenistusrelva kasutamise kohta on antud hinnang mitte PPVS-i alusel vaid hädakaitse, hädaseisundi järgi, siis PPVS ei anna ametnikule piisavalt kaitset. Kui aga need sündmused on suudetud ära põhjendada PPVS-i järgi, siis ta annab piisava kaitse.

Kõik viis ametnikku olid esialgu seisukohal, et PPVS-is ei ole vaja välja tuua eraldi riskigruppi, kelle suhtes teenistusrelvi kasutada ei tohi. Praeguses olukorras saab ametnik ise otsustada, millal ta relva kasutab ja millal mitte. Vahetu kõrgendatud ohu kriteerium on piisav. Pikemal vestlusel jõudsid kolm ametnikku seisukohale, et riskigrupp võiks ikkagi sees olla, aga see ei tohiks olla keelavas sõnastuses, vaid pigem vältida nende kasutamist. Sõnastus peaks olema üldisem, et vältida ülereguleerimist. Mõnes kohas peaksid olema piirid ees.

Mõistele relv ei osanud ametnikud ühest sõnastust leida. See mõiste tekitas arutelu ja segadust, mis see relv õieti on.

Mõistele teenistusrelv pakuti ka erinevaid nimetusi. Teenistusrelva liike osati välja tuua, aga mõistet ei osanud keegi lahti seletada.

Talitustes on viidud läbi koolitusi ja infopäevi. Pidevalt koolitatakse välja ka uusi instruktoreid. Neli ametnikku on seisukohal, et ametnikud on vähe informeeritud ja see teema vajaks pidevat meelde tuletamist, kuna kaua aega kehtis politseiseadus ja paljud ajavad PPVS-i ikka veel politseiseadusega segamini. Seadus on vähe kehtinud ja kõik ametnikud pole veel kindlasti kursis selle nõuetega. Koolitused nõuavad aega ja ressursse. Koolitamine on pikk ja pidev protsess. Praegune programm Kiviste sõnul näeb ette koolitusi 4 korda aastas. Kord kvartalis tuleks ametnikele seadust meelde tuletada.

3.4. Autoripoolsed ettepanekud:

- 1) Politsei- ja Piirivalveseadust on vaja täpsustada kas seadusemuudatusena või juhendina teenistusrelvade, eriti tulirelvade kasutamise osas.
- 2) PPVS-is peab olema defineeritud mõisted, mis on relv, ja mis on teenistusrelv.
- 3) PPVS-is peab välja tooma, millisel juhul teenistusrelva kasutada ei tohi (riskigrupid).
- 4) Relvaseadust ja PPVS tuleb viia teenistusrelvade liigitamisel omavahel kooskõlla.
- 5) PPVS-i sõnastus tuleb muuta lihtsamaks ning kergemini mõistetavaks.
- 6) Ametnike seas tuleb rohkem koolitusi läbi viia.

KOKKUVÕTE

Kaasaja ühiskonnas on politseile pandud suured ootused võimalikult minimaalse jõu kasutamiseks konfliktsituatsioonide lahendamisel. Kahjuks on olemas inimesi, kes ei ole õiguskuulekad ja kelle mõjutamiseks seaduslikule käitumisele ei piisa viisakast suhtlemisest. Nende inimeste mõjutamiseks tuleb kasutada jõudu ja teenistusrelvi. Seda tehes riivatakse inimõiguseid. Euroopas on sellisteks puhkudeks korrakaitseametnikele välja töötatud ideaalmudelid nagu BPUF, CCLEO ja ECHR. Eesti Vabariigi korrakaitsega tegelevate ametkondade seadused peavad vastama nendele nõuetele.

Töö autor uuris lõputöös Euroopa liidus kehtivaid lepinguid, õigusakte ja üldtunnustatud eetikareegleid, mis annavad juhiseid korrakaitseametnikele jõu, erivahendite ja teenistusrelvade kasutamisel inimõiguste ja põhivabaduste kaitsmiseks. Uuris Eesti Vabariigi seadusandlust, eesmärgiga juhtida tähelepanu puudustele seadusandluses. Võrdluseks on toodud nii Saksamaa kui Venemaa vastavasisulised õigusaktid. Läbi on viidud intervjuud oma ala spetsialistidega, eesmärgiga saada infot seadusandluse kohta, mis reguleerib teenistusrelvade kasutamist ja saada ettepanekuid nende puuduste täiendamiseks. Saadud informatsiooni on põhjalikult analüüsitud.

Töös selgus, et inimõiguste kaitsmine ja teenistusrelvade kasutamise reeglid on omavahel seotud. Ainuke õigusakt, mis töös käsitleti ja Eesti seaduseid mõjutab on ECHR. Riigikogu ratifitseeris konventsiooni sellekohase seaduse vastuvõtmisega 13. märtsil 1996 ja ECHR inkorporeeriti Eesti õigusesse ning sellest sai Eesti õiguse osa. Eesti õigus on Eestis kohaldamiseks. ECHR asub Eesti õigusaktide hierarhias põhiseaduse ja tavalise seaduse vahepeal, vastuolu puhul viimas(t)ega on neist ülem. BPUF ja CCLEO nõuete rakendamine on soovituslik, kuid nende välja töötamisel on arvestatud demokraatlike õigusriikide põhimõtetega ja selle tõttu on töö autor arvamusel, et nende nõuete rakendamine on vajalik.

Töös käsitletud Eesti Vabariigi seadustes esineb puuduseid seoses teenistusrelvade kasutamise ja PPVS-i sõnastusega keskmisele korrakaitseametnikule keeruline. Selleks, et PPVS-i mõista, tuleb uurida HMS-i sätteid. Seadused, mis lubavad ja kohustavad inimeste põhiõigustesse sekkumise, tuleb viia kooskõlla inimõiguste deklaratsiooniga.

PPVS on kaasaegne seadus vaadates seda läbi HMS-i. Aga PPVS ise on võrreldes teiste mainitud riikide seadustega napisõnaline. HMS-i ja PPVS-i sidumises väljendub seaduse

kaasaegsus ning annab politseinikule vabamad käed tegutsemiseks ning ka piisavalt õiguskindlust. Seaduse koostamisel on järgitud inimõiguste deklaratsioonist tulenevaid nõudeid. Siiski on seaduses ka mõningaid puuduseid ja kohati võimalusi seadust kaheti mõista. Seadust põhjalikult uurides jäi autorile mulje, et seda on koostatud liigselt kiirustades. Mõned olulised nõuded, mis vanas politseiseaduses sees olid, seal enam ei ole, just seoses teenistusrelvade kasutamisega. Seal on ka paragrahve, mis võimaldavad seadust mõista veidike teises kontekstis, kui seda tegelikult tahetakse.

Lõputööd võib kasutada korrakaitseametnike koolitamisel. Töö tulemusel saadav kasu on autori poolt väljatöötatud ettepanekud seaduste täiendamiseks. Töö edasiseks uurimiseks ja täiendamiseks tuleb läbi viia küsitlus tava ametnike seas, kes teevad välitööd ja kasutavad teenistusrelvi, et saada kinnitust seaduse kitsaskohtadele ja leida uusi võimalikke puudusi.

SUMMARY

The headline of the thesis is „The basis for usage of police service guns as an example of the Republic of Estonia, the Federal Republic of Germany and the Russian Federation.”

Aim of the thesis is to give an overview of which demands and commitments set the legislations evolved in the European Union to the laws in the Republic of Estonia. What are the most important principles and rules in usage of service guns and protecting human rights, so that constabulary can use them in their work? The aim is to give a comparison of the laws in effect in the Republic of Estonia with the laws in the Federal Republic of Germany and in the Russian Federation. To lead attention to the drawbacks in effective laws which are in the Republic of Estonia.

Legislations and defense of human rights in the Republic of Estonia, the Federal Republic of Germany and the Russian Federation are tightly bounded but the legislations in the Federal Republic of Germany and in the Russian Federation compared with legislation dealing basis for usage of police service guns in Estonia are more detailed, controlled, clearer to civil servants and more easily to understand.

As a result of this research, the author has come to the view, that the right to life is the ultimate benefit that must be protected by law. The European Convention on Human Rights has been established for the protection of human rights and fundamental freedoms. So assembling laws in the Republic of Estonia, in the Russian Federation and as well as in the Federal Republic of Germany has taken into consideration requirements of that declaration. The gun law and the law of police and border guard in the Republic of Estonia need correction. The usage of police service guns need more accurate determine: what is a service gun, when is the usage of it justified and when is it not.

The subject of the thesis is topical because practice shows that usage of service guns, especially usage of firearms has increased. Firearms are source of high risk and subject that is so important and vital needs to find its littlest weaknesses.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

KASUTATUD KIRJANDUS:

Crawshaw, R. Devlin, B. Williamson, T. 1998. Human Rights and Policing. Hague: Kluwer Law International.

Harris, O'Boyle&Warbrick. 2009. Law of the European Convention of Human Rights. Second Edition. Oxford University Press

Inimõigused ja Humanitaarõigus professionaalses politseitöös. 2002. [Human rights and humanitarian law in professional policing concept]. Tõlge eesti keelde: H. Kolk. Õigustõlkebüroo Interlex OÜ. (Originaal on publitseeritud International Committee of Red Cross 2002)

Maruste, R. Sillaste, T. 1999. Euroopa Inimõiguste Konventsioon ja Inimõiguste Kohus. Lühitutvustus. Tallinn: Euroopa Nõukogu Tallinna Info- ja Dokumendikeskus.

Rover, C. 2001. Teenida ja Kaitsta. [To Serve and To Protect]. Tõlge eesti keelde: Õigustõlkebüroo Interlex OÜ. (Originaal on publitseeritud International Committee of Red Cross 1998)

Uibopuu, H-J. 2000. Inimõiguste Rahvusvaheline Kaitse. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID:

Eesti Vabariigi põhiseadus 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992 – RT 1992, 26, 349
<https://www.riigiteataja.ee/akt/127042011002> välja otsitud 08.04.2012

Haldusmenetluse seadus 06.06.2001, jõustunud 01.01.2002 – RT I 2001, 58, 354
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011008> välja otsitud 08.04.2012

Politsei ja piirivalve seadus 06.05.2009, jõustumine 01.01.2010, osaliselt 01.01.2012. a. – RT I 2009, 26, 159 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13249880> välja otsitud 08.04.2012

Politseiseadus 20.09.1990, kehtetu – RT I 2009, 62, 405 – jõust. 1.01.2010
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13252788> välja otsitud 08.04.2012

Politsei teenistusrelvade, nende osade ja laskemoona käitlemise kord. Välja otsitud politsei siseveebist 21.03.2012

Relvaseadus 13.06.2001, jõustumine 31.03.2002 – RT I 2001, 65, 377

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011009> välja otsitud 08.04.2012

Teenistusrelvade liigid ning teenistusrelvade, nende laskemoona ja tulirelvade osade käitlemise ja üleandmise kord 22.03.2002 nr 53, jõustumine 07.04.2002 – RTL 2002, 45, 622

<https://www.riigiteataja.ee/akt/13344979> välja otsitud 10.04.2012

MUU:

Council of Europe Publishing. 2002. The European Code of Police Ethics. Strasbourg Cedex: Council of Europe. <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml#a3> välja otsitud 08.04.2012.

Ideon, A. 23.03.2012. Valitud luuramised ja alltõmbamised. Postimehe veebiväljaanne. Välja otsitud 10.04.2012 <http://arvamus.postimees.ee/784916/valitud-luuramised-ja-alltombamised/>

International Covenant on Civil and Political Rights (a)

<http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm#part3> välja otsitud 08.04.2012.

International Covenant on Civil and Political Rights (b)

<http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm#art9> välja otsitud 08.04.2012.

Jaanimägi, K. 2004. Politsei sisemise rahu tagajana. Juridica VII, 452–460. Välja otsitud Juridica andmebaasist 08.04.2012

http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2004/7/77242.SUM.php

Kiviste, J. 2008. Tulirelva kasutamine Eesti politseis. Publitseerimata magistritöö. Tallinna Tehnikaülikool

Suve, P. 18.03.2012. „Demokraatia ja politsei“ Radar, lk 10-13.

Veermäe, K. 27.03.2012. Postimees. Vene politsei jõhkrutseb.

VENEMAA ALLIKAD

Politseiseaduse kohta:

<http://www.rg.ru/2011/02/07/police-dok.html> Välja otsitud 10.04.2012

<http://www.mvd.ru/mvd/structure/> Välja otsitud 10.04.2012

<http://www.lawrussia.ru/> Välja otsitud 10.04.2012

<http://www.consultant.ru/popular/> Välja otsitud 10.04.2012

Relvaseaduse kohta:

<http://rusforce.org/showthread.php?t=1748> Välja otsitud 10.04.2012

<http://gunlab.com.ru/> Välja otsitud 10.04.2012

<http://www.self-defender.net/russian/law2.htm> Välja otsitud 10.04.2012

TABELITE LOETELU

Tabel 1 - Teenistusrelvadega seotud mõisted.....20

Tabel 2 - Venemaa teenistusrelvade temaatikaga seotud mõisted 24

JOONISTE LOETELU

Joonis 1 - Eetika liigitamine ja mõiste määratlemine..... 12

Joonis 2 - Haldusakti rakendamise etapid 18

Joonis 3 - Teenistusrelvad – Mis? Kellele? Milleks? 21

LISAD

LISA 1

Euroopa liidu korrakaitseametnikele käitumiskoodeks:

Artikkel 1: Korrakaitseametnikud peavad alati täitma neile seadusega pandud kohustusi.

Artikkel 2: Nad peavad austama ja kaitsma inimväärikust ja hoidma kõigi inimeste inimõigusi

Artikkel 3: Nad tohivad kasutada jõudu, erivahendeid, teenistusrelvi ainult siis, kui selleks on äärmine vajadus, ja ainult oma kohustuste täitmise ulatuses.

Artikkel 4: Nad peavad hoidma konfidentsiaalsust, välja arvatud juhul, kui nende kohustuste täitmine või õigussüsteemi vajadused nõuavad vastupidist.

Artikkel 5: Neil on keelatud toime panna, õhutada või sallida mis tahes piinamist või muul moel julma, ebainimlikku või alandavat käitumist või karistamist.

Artikkel 6: Neil on kohustus kaitsta vahi alla võetute tervist ja vajaduse korral tagada meditsiiniline abi.

Artikkel 7: Neil on keelatud toime panna mis tahes korruptsiooniakte.

Artikkel 8: Nad peavad järgima seadust ja käesolevat koodeksit. Rikkumistest peavad teatama nad oma ülemustele.

LISA 2

Intervjuu küsimused:

1. Kas te olete kursis PPVS-iga ja PPVS-i nende sätetega, mis reguleerivad teenistusrelvade kasutamist? Olete saanud koolitust PPVS-i kohta ja teenistusrelva kasutamise, kui vahetu sunni meetme kohta? Või olete ise koolitust läbi viinud?
2. Oskate te välja tuua puuduseid PPVS-i nende sätete kohta, mis reguleerivad teenistusrelvade kasutamist?
3. Oskate välja tuua, mis on PPVS-i head ja vead võrreldes vana politseiseadusega?
4. Kas PPVS vahetu sunni rakendamise meetmed on tavaametnikule, keskmisele politseinikule mõistetavad?
5. Kas PPVS-i sidumine HMS-iga ei muuda PPVS-i mõistmist teie arvates keerulisemaks või on pigem vastupidi?
6. Kas teie arvates on PPVS-is piisavalt täpselt välja toodud need kriteeriumid, mis annavad ametnikele õiguse kasutada sundi ja teenistusrelvi? Seaduslikkus, vajalikkus, proportsionaalsus. Kas ta on juriidiliselt piisavalt kaitstud teenistusrelva kasutamise korral?
7. Praeguses seaduses ei ole riskigruppi, kelle suhtes ei tohi kasutada teenistusrelvi. Kas see oleks ehk vajalik?
8. Kuidas seletaksite mõisteid relv ja teenistusrelv?
9. Kas teie talituses on läbi viidud koolitusi PPVS ja teenistusrelvade kasutamise kohta? Kas see on olnud piisav? Kui tihti tuleks neid koolitusi läbi viia?